

Голові спеціалізованої вченої ради Д 356.154.01
у Державній установі «Інститут регіональних
досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»,
д.е.н., проф. Шульц С. Л.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Євдокименка Валерія Кириловича на дисертаційну роботу
Максимчука Максима Віталійовича «Інституціоналізація структурно-
просторових змін економіки регіонів України»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна
економіка

І. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з напрямками наукових досліджень

Актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження зумовлюється потребою розробки нових інституційних моделей стратегічного управління регіонами, які відповідали б сучасним європейським стандартам, зокрема, в частині децентралізації, яка дає змогу місцевим органам влади вирішувати актуальні для даної території проблеми, ефективніше сприяти соціально-економічного розвитку міст, районів, областей, створювати привабливіші умови для інвесторів. Це потребує визначення та правового оформлення пріоритетних напрямів розвитку галузей та секторів економіки регіонів, що передбачає дослідження структурних та просторових змін в регіонах. Зокрема, у «Державній стратегії

регіонального розвитку на період до 2020 року» визначено такі пріоритети регіонального розвитку як підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, ефективне державне управління. Реалізація практичних заходів, які впливають з названих пріоритетів, повинно ґрунтуватися на сучасній теоретичній базі та ефективних практичних інструментах. Тому актуальними є наукові розробки, які забезпечують реалізацію трансформаційних змін в економіці та управлінській сфері регіонів України. Однією з них є представлена до захисту дисертаційна робота Максимчука М.В. «Інституціоналізація структурно-просторових змін економіки регіонів України».

II. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У вступі коректно визначені мета і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження. Висновки роботи відповідають сформульованим завданням. У дисертації містяться положення, які мають значний ступінь наукової новизни вперше, а також такі, що були удосконалені та набули подальшого розвитку.

Обґрунтованість наукових положень і практичних пропозицій забезпечується використанням системного підходу як методологічної основи дисертаційної роботи та низки загальнонаукових та спеціальних методів, застосованих у дослідженні: історичний метод використаний для аналізу розвитку модернізаційних перетворень структури економіки регіонів; за допомогою економіко-статистичних методів здійснена обробка інформації в процесі дослідження структурних змін економіки регіонів; методи порівняльного аналізу дали змогу об'єктивно досліджувати тенденції структурних процесів у регіонах України; системно-структурний аналіз

застосовано під час розгляду складових економіки регіону. Завдяки економіко-математичним методам виконано імітаційне моделювання та прогнозування змін структури промисловості досліджуваних регіонів, реалізовано модель для оцінки коефіцієнтів структурних зрушень економіки Західного регіонів України, а також розраховано прогнозні зміни обсягів виробництва, інвестицій та зайнятості окремих областей регіону.

Обґрунтованість наукових положень та практичних рекомендації забезпечується опрацюванням нормативно-правової бази регіонального розвитку (с. 282-295), узагальненням зарубіжного досвіду у сферах : регулювання регіонального розвитку (с. 300-305), підтримки економічного розвитку територій (с. 286-288), стимулювання інновацій (с. 330-335), імітаційного прогнозування (с. 309). Крім того, автор опрацював вітчизняні методики та результати районування та регіоналізації території України (с. 270-280, додатки Г і Д), зміст показників оцінки структурних зрушень (с. 220-260, додатки В і Е). Автором критично переосмислені і використані результати досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Статистичною базою дослідження є інформація Державної служби статистики, органів державної влади та місцевого самоврядування, провідних вітчизняних і зарубіжних організацій. Список використаних джерел має 373 позиції], з яких майже 40 іноземних.

III. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Аналіз змісту дисертації дає підстави для таких висновків щодо новизни та достовірності одержаних результатів.

Автором розроблено концептуальну модель сучасного регіонотворення як основи інституціалізації просторових та структурних змін соціально-економічної системи регіонів, яка відображає взаємозв'язок між чинниками

інституційного характеру, таких як впровадження європейського досвіду регулювання регіонального розвитку, організаційна підтримка децентралізації державної влади в Україні, забезпечення конкурентних переваг українських регіонів у європейському економічному просторі (с.125-135).

Дисертантом визначено методологічну сутність процесів інституціалізації структурно-просторових змін економіки регіонів, на які повинно скеровуватися стратегічне управління економічним розвитком територій. Новизною і перевагою запропонованого методологічного підходу є те, що в ньому не лише означено інституційне середовища, де функціонує регіон як соціально-економічна система, але й відображено особливості діяльності суб'єктів господарювання та управління регіонів, специфіка організаційного оформлення відносин між цими суб'єктами, яка проявляється у вигляді удосконалення існуючих та формування нових інституцій.

Вважаю, що можна було відзначити як новизну пропозицію розглядати регіональний інституціоналізм як основу формування наукового базису оновленої регіональної політики. Автор зосередив увагу на процесах становлення інститутів управління регіональним розвитком, формуванні пріоритетів трансформації інституційної структури регулювання соціально-економічним розвитком регіонів, визначив провідну роль чинника людської діяльності, оскільки людина є зв'язковим елементом між природним, соціальним та інформаційним середовищем і перебуває в центрі уваги стратегічного управління розвитком регіону. Розкриваючи ідеї регіонального інституціоналізму, автор зауважив, що управління регіональним розвитком повинно охоплювати не лише цільовий вплив органів управління, але й самоорганізацію населення та взаємодію різноманітних інституційних структур регіону (с. 147-152).

До новизни належить запропонована методика оцінювання структурно-просторових змін в економіці регіонів на основі використання структурних норм та стандартів, що дало змогу оцінити якісь структурно-просторових змін та обґрунтувати напрями реалізації регіональної структурної політики (с.310-315). Цей підхід відрізняється від схожих методик можливістю врахування пріоритетних цілей структурного розвитку на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу. Він також дає змогу проводити порівняльний аналіз окремих складових структури економіки регіонів в розрізі видів діяльності та секторів.

Автор запропонував методологічний підхід до дослідження структурно-просторових змін в економіці регіонів, який базується на удосконаленні діяльнісного підходу в регіональних дослідженнях шляхом доповнення його базовими поняттями інституціоналізму і формування на цій основі удосконаленого інституційно-діяльнісного підходу. Пропонований підхід відображає взаємозв'язки між відповідними процесами економічної діяльності людини та структурування економічного простору, й забезпечує дослідження процесів в економічному, географічному, організаційному, політичному, ресурсному та інших аспектах (с.107-129). Перевагою запропонованого підходу є те, що він дозволяє оцінити можливості підвищення ефективності інституційного середовища на основі врахування попереднього досвіду і визначити пріоритетні напрями структурної корекції економіки регіонів.

Високий рівень нестабільності структурного розвитку економіки регіонів зумовлює проблему вибору інституційних інструментів структурної корекції. В дисертації запропоновано організаційно-економічні основи формування та реалізації регіональної структурної політики, які ґрунтуються на раціоналізації розподілу сфер управлінського впливу та підтримки угодоспроможності політико-управлінських та бізнес-еліт і територіальних

громад. Автором розроблено пропозиції щодо запровадження проектного управління та фінансування заходів з реалізації регіональної структурної політики (с.340-351). Їх використання підтверджено актами впровадження органами управління на національному та регіональному рівнях.

Важливим для вітчизняної практики є запозичення зарубіжного досвіду підтримки соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема формування структур, які б відповідали європейській практиці погодження інтересів між різними рівнями управління. Автор розширив напрями з удосконалення управління регіональним розвитком, запропонував базову схему погодження інтересів між його суб'єктами, обґрунтував виділення типів взаємодії територіальних громад, що сприятиме підвищенню реалізації адміністративно-територіальної реформи (с.111-117). Зокрема, він виокремив силу та обсяг повноважень і запропонував схематичну модель розподілу повноважень та зобов'язань центру та регіонів, що дає можливість унаочнити різні типи інституційної взаємодії.

Автором удосконалено підходи до реалізації програмно-цільового методу в межах стратегічного управління економікою на регіональному рівні. Зокрема запропоновано використовувати розроблену схему макрорайонування економічного простору в практиці стратегічного управління регіональним розвитком на основі формування відповідного інституційного забезпечення і використання існуючих структур, які координують соціально-економічний розвиток регіонів (с.285-294). Така розробка особливо актуальна в умовах підвищення ролі територій відповідно до планів реформування місцевого самоврядування.

Важливим внеском автора в теоретико-методологічний базис регіональної економіки є розвиток концептуальних засад формування та реалізації оновленої регіональної політики. Зокрема, ним запропоновано поняття адміністративного ринку регіональної політики (с.160-189),

обґрунтовано наукові положення щодо формування його структурних складових, функцій та типів, що може сприяти глибшому науковому розумінню процесів адміністративної реформи в регіонах, виявленню можливостей зменшення трансакційних витрат, які супроводжують реалізацію заходів регіональної політики, що в кінцевому розумінні підвищить ефективність адміністративного супроводу регіонального розвитку.

В умовах занепаду промисловості для деяких територій головним сектором і джерелом розвитку місцевої економіки стає розвиток сфери послуг. Ця сфера послаблює протиріччя між економічним розвитком і збереженням позитивної соціальної ситуації в регіонах. Адже акцент на створенні умов для розвитку сфери послуг сприяє збереженню і поліпшенню природного середовища, а також збереженню пам'ятників архітектури, ландшафтних парків тощо. Автор обґрунтував приклади розвитку і розширення сфери послуг, які реалізовані в областях Карпатського регіону, а також визначив напрями роботи щодо сприяння місцевому економічному розвитку: стратегічне планування проектів, діяльність із фінансування проектів із місцевого економічного розвитку, підтримка бізнесу та інвестицій, розвиток людських ресурсів (с.250-260).

Таким чином, можна констатувати, що результати дослідження Максимчука М.В. є достовірними і містять у собі наукову новизну, яка може бути предметом для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

IV. Науково-практична значущість результатів дослідження

Наукова значущість результатів дисертаційної роботи полягає у формуванні теоретико-методологічних основ дослідження процесів

інституціоналізації економіки регіонів, їх структурних та просторових змін. В результаті проведеного дослідження сформульовано концептуально-теоретичні, методологічні та науково-практичні висновки, які можуть використовуватися при дослідженні структурних трансформацій в регіонах, формуванні інституційного забезпечення реалізації регіональної структурної політики. Результати дослідження можуть бути використані в роботі Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, структурних підрозділах обласних державних адміністрацій.

Теоретична та практична значущість дисертації підтверджується тим, що наукові розробки, висновки і практичні рекомендації автора використані: Міністерством економічного розвитку і торгівлі України у роботі структурних підрозділів (довідка Мінекономрозвитку України № 3994-05/54934-16 від 17.09.16 р.); Міністерством фінансів України при підготовці аналітичних матеріалів та стратегічних документів (довідка Міністерства фінансів України №31-05000-08-16/2653 від 31.10.16 р.); Національним інститутом стратегічних досліджень при підготовці розділу «Регіональна політика та розвиток місцевого самоврядування» щорічного послання Президента України до Верховної Ради України (лист Національного інституту стратегічних досліджень №293/88 від 06.02.07 р.); Чернівецькою обласною державною адміністрацією при розробці програми економічного і соціального розвитку області (лист департаменту економічного розвитку Чернівецької облдержадміністрації №06/21 від 02.10.2014 р.); Львівською обласною державною адміністрацією при розробці проекту програми соціально-економічного та культурного розвитку (довідка головного управління економіки та промислової політики Львівської облдержадміністрації №1/22/191 від 16.11.2011 р.); при розробці антикризових заходів області (довідка головного управління економіки Львівської облдержадміністрації №1-31-2308 від 21.06.2010 р.); при

підготовці проекту програми підтримки розвитку малих міст області (довідка головного управління економіки Львівської облдержадміністрації №2-31-20 від 10.01.09 р.); для проведення соціально-економічного планування регіонального розвитку (довідка Львівської облдержадміністрації №60-60-1-3440 від 21.10.06 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження були апробовані і дістали схвальну оцінку на 17-ти міжнародних, всеукраїнських та міжрегіональних наукових і науково-практичних конференціях.

V. Повнота викладу в публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

За результатами дослідження дисертантом опубліковано 78 наукових праць, з яких одна одноосібна монографія, сім колективних монографій (одна зарубіжна), 40 статей у наукових фахових виданнях, з яких шість – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, шість – в періодичних виданнях інших країн, 25 тез доповідей і шість статей в інших виданнях.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені в опублікованих роботах та апробовані на конференціях. У дисертації використані та наведені лише ті ідеї та положення, що є результатом особистих напрацювань автора.

Основні наукові положення, формулювання мети, завдань, зміст висновків та рекомендацій дисертації Максимчука М. В. повністю відображені в авторефераті, який є ідентичним за змістом і в повній мірі відповідає тексту дисертації. Зазначене дозволяє зробити висновок про те, що результати дисертаційного дослідження оприлюднені до захисту дисертації на належному рівні.

VI. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Ознайомлення з дисертацією дало підстави для деяких критичних зауважень.

1. Автор розглядає інституційні аспекти структурного розвитку економіки регіонів, проте замало уваги приділяє його екологічній складовій. Зокрема, дисертант вживає поняття економічної діяльності, як свідомої поведінки суб'єктів господарювання, проте забуває про важливість розвитку екологічної свідомості, яка формується через екологічну освіту та екологічне виховання. Дисертант виділяє економіко-екологічний напрям в регіональному інституціоналізмі, але не розкриває достатньою мірою його сутності. Крім того, доцільно було б детальніше зупинитися на такому класичному інституційному механізмі, як використання зовнішніх ефектів для відшкодування шкоди оточуючому середовищу, про який йдеться на с.151.

2. Використання терміну «адміністративний ринок» автор обґрунтовує посиленням на розроблені концептуальні положення щодо механізмів регулювання господарської діяльності в умовах адміністративно-командної системи. Проте, поряд із елементами наукової новизни, дискусійним питанням залишається використання поняття «адміністративний ринок регіональної політики» для позначення сучасних реалій регулювання регіонального розвитку, які мало пов'язані зі спадком радянської системи адміністративно-територіального управління.

3. Доцільно було сформулювати чіткіші критерії виділення структурних норм та стандартів (с. 314), та, можливо, запропонувати методіку віднесення регіонів до того чи іншого типу структурного розвитку, виділеного автором завдяки виявленню явищ структурної нестабільності. Адже у вітчизняному

законодавстві використовується поняття «депресивні регіони», і це додало б чіткості у розумінні цього поняття, оскільки деструктивні структурні процеси є особливостями господарського життя на територіях, які цим терміном означаються.

4. Можна було підсилити результати дослідження в частині структурування економічного простору та виділення автором господарсько-культурних регіонів України розрахунком основних показників соціально-економічного розвитку цих регіонів, які автор розглядає як один з інструментів підвищення якості стратегічного управління на макрорегіональному рівні.

5. При визначенні схеми погодження інтересів еліт і громад на національному та регіональному рівнях (рис.2.17, с.142) на ілюстрації слід було би окремим блоком виділити локальний рівень, оскільки формування громад як дієвих суб'єктів регіонального розвитку відбувається власне на місцевому рівні (міста, села, райони).

6. Більше уваги у тексті дисертації слід було приділити поясненню зворотних зв'язків, наведених на рисунку 5.1, який ілюструє концептуальну модель інституціалізації структурно-просторових змін економіки регіонів, націлених на перетворення регіональної структури економіки та структурні трансформації в економіці регіонів (с.321-323). Адже саме зворотні зв'язки виступатимуть регулюючими чинниками корекції структурних процесів економіки регіонів.

7. У висновках до четвертого розділу дисертанту слід було би вказати метод прогнозування, яким він скористався у дослідженні, а також коротко зазначити положення про доцільність використання саме цього методу для вивчення перспектив змін структури економіки регіонів й поліпшення збалансованості економічного розвитку регіонів.

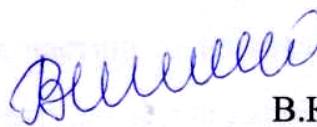
VII. Загальний висновок

Дисертаційна робота Максимчука М.В. «Інституціоналізація структурно-просторових змін економіки регіонів України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням актуальної для теорії та практики української економіки проблематики – поглиблення теоретичних засад і розробка практичних інструментів інституційного управління економікою на регіональному рівні та розвиток теорії і практики моделювання і прогнозування відповідних соціально-економічних процесів. Автор виконав визначені завдання у повному обсязі, відповідно до поставленої мети.

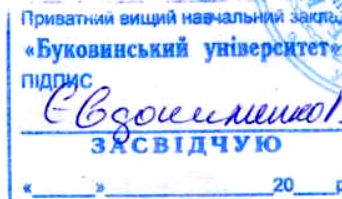
Загалом дисертація виконана на належному науковому рівні, за змістом, структурою, актуальністю, оформленням, новизною дослідження і практичним значенням відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567), та зазначеній спеціальності, а її автор – Максимчук Максим Віталійович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри обліку і аудиту
ПВНЗ «Буковинський університет»,
доктор економічних наук, професор

В.К.Свдокименко

Свдокименко В.К.

Вершинський проєктор
С.М.Фелітський